

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра дошкільної освіти

***Сучасне дошкілля:
актуальні проблеми, досвід,
перспективи розвитку***

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції з Міжнародною участю**

6 листопада 2024 року

м. Ніжин, Україна

Ніжин
2024

ЗМІСТ

Андрусенко Анна. Розвиток комунікативних умінь старших дошкільників.....	7
Андрушко Алла. Психолого-педагогічний супровід виховання дітей дошкільного віку в умовах війни	12
Бадуля Олена. Недисциплінованість дошкільників як психолого-педагогічна проблема	17
Бальоха Альона, Драгунова Аліна. Формування логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку під час пізнання природного довкілля	22
Беркута Любов. Практичні рекомендації вихователям щодо сприяння соціалізації дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану.....	28
Бобро Лілія. Педагогічне партнерство у реалізації індивідуального підходу до розвитку дитини дошкільного віку.....	33
Бурбурська Олена. Характеристика цілеспрямованості дошкільника як вольової якості особистості.....	37
Венгер Алла. Вміння до спільної діяльності як показник готовності дитини до школи	40
Vertel Anton. On the issue of psychoanalytic perinatal pedagogy.....	45
Водоп'янова Вікторія. Педагогічні умови забезпечення рухової активності дітей п'яти років засобами рухливих ігор.....	49
Гетьман Тетяна. Вихователь як провідна постать у становленні та розвитку дітей дошкільного віку в момент невизначеності	53
Гогунська Валерія, Кот Надія. Організація рухової активності дітей дошкільного віку в обмеженому просторі укриття.....	56
Гонченко Дарина. Специфіка взаємодії ЗДО та сім'ї з питань фізичного виховання дітей дошкільного віку	59
Гориславська Ольга. Особливості прояву дошкільниками відповідальності у трудовій діяльності	64
Григор'ян Сергій. Обґрунтування змісту уявлень у дітей старшого дошкільного віку про традиційні та сучасні професії.....	67
Грушевська Софія-Юлія. Засоби гендерного виховання дітей в умовах закладу дошкільної освіти.....	72
Іващенко Юлія. Інтегративні підходи до організації роботи театрального гуртка	76
Калініч Сергій. Формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку у ЗДО.....	81

Капуста Дар'я. Екологічна стежина восени: інтерактивна подорож для маленьких дослідників	85
Козоріз Дмитро. Українська народна іграшка як засіб формування національної свідомості в дошкільників	90
Коновалова Юлія. Просвітницька робота практичного психолога закладу дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу в умовах війни	93
Кононенко Олексій. Взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у процесі формування у старших дошкільників толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами	97
Кононко Олена. Творча педагогічна позиція як показник професійно-особистісної зрілості майбутніх фахівців дошкільної освіти.....	101
Корман Віта. Розвиток мовлення та критичного мислення у старших дошкільників через впровадження технології «Шість капелюшків мислення»	105
Корх Галина. Психологічна підтримка родин дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни.....	108
Кот Надія, Фоменко Олександра. Регіональний аспект в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.....	111
Кошло Олена. Використання інноваційних оздоровчих технологій у фізичному вихованні дітей дошкільного віку.....	115
Кравець Діана. Розвиток патріотичного виховання дошкільнят через народознавчий підхід.....	121
Кудельська Марія. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану	124
Куленій Віра. Принципи організації предметно-розвивального простору у закладі дошкільної освіти	129
Лукаш Олександра. Цільова прогулянка як форма ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.....	133
Марчук Оксана, Лопухова Надія, Семенюк Оксана. Особливості застосування гри для розвитку культури спілкування у старших дошкільників...	136
Матвієнко Світлана. Виховний потенціал музейного осередку у закладі вищої освіти.....	139
Мельник Ірина. Особливості формування лідерських якостей у дітей передшкільного віку	145
Мироненко Інна. Безпечна поведінка дітей дошкільного віку як предмет наукового дослідження.....	149

Мороз Інна. Співпраця закладу дошкільної освіти із сім'єю у розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку	153
Назаренко Ірина. Формування економічної компетентності дітей дошкільного віку засобами ігрової діяльності	157
Онушко Наталія. Діагностика та виховання креативності старших дошкільників у дослідницькій діяльності	162
Панченко Єлизавета. Роль ігрової діяльності у розвитку соціальних навичок дітей дошкільного віку	166
Пікуль Ірина. Формування читацької компетентності здобувачів початкової освіти за допомогою технології вебквест	169
Плющ Ірина. Теоретичні засади застосування розвивальних ігор для інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку	171
Пономаренко Тетяна, Бутвінська Альона. Методичний супровід формування логіко-математичних навичок у дітей молодшого дошкільного віку	176
Прокопчук Вікторія. Музейна педагогіка як засіб патріотичного виховання старших дошкільників	180
Проха Ірина. Переказування художніх творів з використанням коректурних таблиць	184
Рушенко Ірина. Форми роботи закладу дошкільної освіти і сім'ї з формування психологічного здоров'я дітей старшого дошкільного віку	188
Сідько Олена. Емоційна культура особистості: до постановки проблеми	190
Чорна Олена. Роль сім'ї та її зв'язок з іншими соціальними інститутами у становленні дитини-дошкільника	195

Коллективний навчально-методичний посібник (За загальною редакцією Кононко О.Л.). Ніжин: НДУ ім.. М. Гоголя, 2020. С. 311 -372;

1. Потапова О. В., Федорченко Т. Є. Рання профілактика девіантної поведінки молодших школярів: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ПП «Тандем». 236 с.

УДК 373.2.015.31.091.64:502/504

**ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ПІЗНАННЯ ПРИРОДНОГО
ДОВКІЛЛЯ**

Альона Бальоха,

доктор філософії, старший викладач.

Аліна Драгунова

здобувачка другого (магістерського),

рівня вищої освіти

Херсонський державний університет.

У сучасному світі важливо, щоб діти з дошкільного віку отримували навички, які допоможуть їм адаптуватися до змін. Зважаючи, що вихованці пізнають світ цілісно, важливо забезпечити інтегрований підхід в організації освітнього процесу ЗДО. Дошкільний вік – це період активного розвитку мислення, пам'яті, уяви та спостережливості. Тому слід інтегрувати формування логіко-математичної та природничо-екологічної компетентностей вихованців, що забезпечить подальші успіхи в навчанні. Логіко-математична діяльність вчить аналізу, логічному мисленню та структурованому підходу до практичних завдань, тоді як природничо-екологічна компетентність формує у дошкільників розуміння природного довкілля, його закономірностей та місця людини в ньому. Інтеграція означених знань допомагає дитині усвідомити взаємозв'язки між природними об'єктами та явищами через порівняння величин, класифікацію об'єктів тощо. Ці навички важливі для особистісного розвитку та успішного розв'язання практичних завдань.

Логіко-математична компетентність дітей старшого дошкільного віку передбачає здатність використовувати логічні операції та математичні знання для розв'язання різноманітних задач. Вона включає числові та геометричні уявлення, а також когнітивні, комунікативні та мотиваційні аспекти, які взаємопов'язані і взаємодіють. Для ефективного формування цієї компетентності необхідний комплексний підхід, що враховує всі компоненти і створює сприятливі умови для їх розвитку. Логіко-математичні завдання з об'єктами природи, які є для них простими і зрозумілими, мотивують дітей до пізнання, викликають інтерес до дослідження навколишнього світу. Вихованці реалізують

власні математичні навички через практичні експерименти: спостереження за фенологічними змінами в природі, прості підрахунки об'єктів природи, їх вимірювання, сортування та класифікацію. Це підвищує природну допитливість вихованців і спонукає до самостійних відкриттів. [3, с. 7].

Ефективному формуванню логіко-математичної компетентності вихованців сприяють блоки Дьєнеша. Їх творче застосування в спільній діяльності педагогів, батьків і дітей сприяє вирішенню дидактичних завдань та всебічному розвитку. Блоки Дьєнеша є сучасною інноваційною технологією, заснованою на принципах наочності, гри та інтерактивності, що сприяє засвоєнню математичних понять. Ці блоки, різноманітні за кольором, формою та розміром, дозволяють дітям розвивати навички класифікації, порівняння, аналізу та синтезу інформації [7, с. 59].

Саме використання блоків Дьєнеша оптимізує інтеграцію логіко-математичних та природничо-екологічних знань дітей старшого дошкільного віку. Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти та освітньої програми «Дитина», означені компетентності мають спільні поняття та уявлення, які діти здатні поглиблювати за допомогою блоків Дьєнеша у різних формах освітнього процесу ЗДО:

- Поняття кількості та лічби: діти вчаться рахувати, порівнювати кількість об'єктів, розуміють, що числа можна співвідносити з конкретними предметами. У природному довкіллі кількість використовується при лічбі природних об'єктів, при спостереженнях діти порівнюють групи об'єктів за кількістю, різними ознаками (форма, колір тощо).

- Порівняння та вимірювання: дошкільники порівнюють об'єкти за довжиною, шириною, вагою, вчаться порівнювати величини («більше», «менше», «високий», «низький» тощо). У природі ці поняття застосовуються при порівнянні розмірів листків, тварин, висоти рослин, довжини стебел тощо.

- Форми і геометричні фігури: вихованці вчаться розпізнавати геометричні фігури, як-от коло, квадрат, трикутник, прямокутник. При дослідженні природного довкілля діти можуть спостерігати та порівнювати форми об'єктів природи: круглі камінці, трикутні листки, квадратні плитки на доріжках або прямокутні стебла рослин. Це допомагає дітям асоціювати математичні форми з реальними об'єктами та краще їх запам'ятовувати.

- Поняття часу: діти вчаться орієнтуватися в часі (ранок, день, вечір, ніч), розуміти послідовність подій. У природі поняття часу реалізується через цикли: зміни дня і ночі, пори року, ріст рослин, життя комах. Це допомагає дітям зрозуміти плинність часу, зв'язок між явищами в природі і послідовність природних подій.

- Просторові поняття: діти вчаться орієнтуватися в просторі через математичні поняття: «попереду», «позаду», «праворуч», «ліворуч», «вгорі», «вниз». У

природі це застосовується в іграх та дослідженнях на майданчику або під час прогулянок. Діти вчаться орієнтуватися на місцевості, знаходити напрямки, розташування предметів у просторі.

- Класифікація та групування: дошкільники вчаться групувати об'єкти за різними математичними ознаками: кольором, формою, розміром, кількістю. У природі вони класифікують рослини (дерева, кущі, трави), тварин (птахи, комахи), об'єкти за кольором (зелена трава, червоні ягоди) чи іншими характеристиками. Це сприяє розвитку логічного мислення та розуміння різноманіття у світі.

- Порядок і послідовність: у математиці діти засвоюють поняття послідовності чисел, днів тижня, розташування об'єктів у певному порядку. У природі порядок і послідовність вивчаються через спостереження за життєвими циклами (наприклад, як росте рослина від насінини до квітки, життєвий цикл метелика), а також під час простих експериментів, де діти вчаться передбачати зміни.

- Причинно-наслідкові зв'язки: у математиці ці зв'язки застосовуються під час вирішення логічних задач або простих прикладів, які вчать бачити результат дій. У природі причинно-наслідкові зв'язки реалізуються через процеси, які діти можуть спостерігати: якщо поливати рослину - вона росте, якщо не поливати - вона в'яне тощо. Це допомагає формувати розуміння взаємозв'язків у навколишньому світі.

Формування логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку за допомогою блоків Дьєнеша під час пізнання природи є важливим для їх всебічного розвитку. Цей підхід розвиває математичні та логічні навички, стимулює інтерес до навчання, пізнавальну активність та соціалізацію. Інтеграція природознавчих і математичних знань забезпечує глибше засвоєння понять класифікації, порівняння, вимірювання і аналізу [4, с. 4-7]. Нами була розроблена модель інтегрованого підходу, що передбачає практичні заняття на природі, використання блоків Дьєнеша, а також ігрові методи для розвитку логіко-математичних навичок. Основні завдання моделі включають розвиток логічного мислення, підтримку дослідницької активності та розвиток просторового мислення. Ключові компоненти моделі:

1. Навчально-методичні матеріали: інтегровані заняття, практичні завдання з природними об'єктами.

2. Методи навчання: ігрові методи, проєктна діяльність, спостереження та експерименти.

3. Залучення батьків та вихователів: спільні заняття та методичні рекомендації для підтримки навчання вдома.

Етапи реалізації моделі включають підготовку, практичну діяльність, моніторинг прогресу дітей та оцінку ефективності моделі через спостереження та анкетування. Ця модель забезпечує всебічний розвиток логіко-математичних навичок у дітей через пізнання природи, роблячи навчання цікавим та ефективним.

Нами було проведено експериментальне дослідження щодо формування логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку через пізнання природного довкілля за допомогою блоків Дьенеша, яке включало два етапи: констатувальний та формувальний. На констатувальному етапі ми визначили рівень сформованості логіко-математичної компетентності вихованців шляхом виконання діагностичних завдань: тестування на основі визначених критеріїв (інтелектуальний та діяльнісний) та показників. На формувальному етапі ми зосередилися на активізації діяльності дітей під час занять з логіко-математичного розвитку. Експеримент охопив 12 вихованців.

Результати експериментального дослідження продемонстрували, що використання методів пізнання природного довкілля, зокрема блоків Дьенеша, істотно підвищує рівень логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Після проведення експерименту спостерігалось помітне зростання кількості дітей з високим рівнем логіко-математичних знань і навичок. Це свідчить про ефективність інтеграції практичних завдань з пізнанням природи у розвиток логічного мислення та математичних уявлень. Експеримент також показав значне зниження кількості дітей з низьким рівнем логіко-математичної компетентності.

Було проведено анкетування для батьків та вихователів, що показало, що 67% батьків оцінюють рівень логіко-математичних навичок своїх дітей як середній, а 25% вважають його високим. 67% вихованців виявили зацікавленість до розв'язання логічних завдань. Лічба предметів є найпопулярнішим видом завдань (58%), за яким слідує класифікація та сортування (25%). 75% вихованців люблять проводити час серед природи, що створює сприятливі умови для інтеграції природничих знань з логіко-математичними навичками.

75% батьків відзначили покращення у логіко-математичних навичках своїх дітей після початку експерименту. Батьки активно заохочують дітей до логічних ігор і задач вдома, де основними методами є настільні ігри (58%) та ігри з блоками Дьенеша (25%). Більшість вихователів оцінюють рівень логіко-математичних навичок дітей як середній (67%). 75% дошкільників проявили високу зацікавленість до логічних завдань.

Найбільш популярними є лічба предметів (66%) та класифікація (17%). 100% дітей люблять проводити час на природі, що відкриває можливості для використання природознавчої діяльності у навчанні. 75% вихователів помітили покращення у навичках дітей після експерименту, підтверджуючи ефективність заходів. 75% вихователів помітили покращення у навичках дітей після експерименту, підтверджуючи ефективність заходів.

У процесі формувального етапу дослідження використовувалися: розроблені діагностичні завдання для констатувального етапу, інтегровані вправи. Серед пропонованих завдань з використанням блоків Дьенеша, було наступне:

«Лісові мешканці»: мета - навчити групувати об'єкти за кольором, формою, розміром і розвивати знання про мешканців лісу. Вихованцям пропонувалось уявити, що блоки Дьенеша уособлюють різних лісових тварин і комах: наприклад, круглі блоки символізують мурах, квадратні - тварин, трикутні - птахів. Завдання: розмістити «лісових мешканців» на уявній галявині в різних місцях (наприклад, блакитні блоки – на водоймі, зелені – біля дерев). Після цього рекомендовано попросити дітей розповісти, кого і чому вони розмістили саме так. Це завдання сприяє розвитку природничих знань і навичок класифікації.

Оцінки батьків і вихователів співпадають щодо рівня логіко-математичних навичок дітей, що свідчить про узгодженість в їхніх спостереженнях. Вихователі вказують на вищу зацікавленість дітей у розв'язанні логічних завдань (75%) у порівнянні з батьками (67%). Лічба предметів є найбільш популярним видом завдань серед дітей за даними обох груп. Час на природі: 100% вихователів зазначають, що діти люблять проводити час на природі, тоді як серед батьків цей показник становить 75%. Всі вихователі (100%) відзначають участь дітей у збиранні, у той час як серед батьків цей показник нижчий (75%). Дані співпадають щодо рослин, але вихователі відзначають вищий інтерес до тварин (25% проти 17% у батьків). Оцінки покращення навичок після експерименту є схожими, хоча вихователі більш оптимістично оцінюють результати (без негативних відповідей).

Відповідно до результатів дослідження нами було запропоновано рекомендації для батьків: збільшити заняття з розвитку логіко-математичних навичок, використовуючи блоки Дьенеша та головоломки; заохочувати інтерес дітей до природи для проведення занять на свіжому повітрі з природними матеріалами; посилювати активну участь батьків у розвитку логіко-математичних навичок вдома, надаючи рекомендації; пропонувати різні види завдань, поєднуючи лічбу, класифікацію та логічні головоломки для розвитку критичного мислення; регулярно оцінювати прогрес дітей, щоб виявляти труднощі; створювати сприятливу навчальну атмосферу, що стимулює інтерес до логіко-математичних завдань.

Рекомендації для вихователів: збільшити кількість занять з розвитку логіко-математичних навичок, використовуючи різноманітні методи; використовувати любов дітей до природи під час занять на свіжому повітрі; запропонувати різні види завдань, враховуючи інтереси дітей; створювати сприятливу навчальну атмосферу через гру та інтерактивні методи; збільшити використання блоків Дьенеша для глибшого розуміння концепцій; регулярно оцінювати прогрес дітей у розвитку навичок; заохочувати батьків до участі в розвитку логіко-математичних навичок вдома.

Аналіз опитування батьків і вихователів показав, що спільна діяльність є важливим чинником у розвитку логіко-математичних навичок у дітей. Обидві сторони відзначають покращення навичок у дітей після початку експерименту

та заохочують їх до логічних ігор. Спільні заходи, такі як заняття на природі та використання інтерактивних методів навчання, сприяють кращій узгодженості в підходах до навчання і розвитку вихованців.

Таким чином, формування логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є важливим завданням, яке можна ефективно вирішити через інтеграцію природознавчої діяльності та використання інноваційних методик, таких як блоки Дьєнеша. Спільні зусилля батьків і вихователів, різноманітність методів і матеріалів, а також регулярний моніторинг досягнень сприяють успішному формуванню логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку та поглибленню їх знань про природне довкілля, що забезпечить якісну підготовку їх до школи.

Список використаних джерел:

1. Газіна І. О. Розвиток логічного мислення у дітей дошкільного віку: методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ФЩП Сисин О. В., 2020. 172 с.

2. Гайдай Н. О. Інновації у формуванні логіко-математичної компетентності дітей : Методичні рекомендації щодо здійснення логіко-математичної роботи в закладі. Прилуки, 2017.

3. Дюжикова Т.М., Бальоха А.С., Чепелюк А.В. Особливості організації освітнього процесу у ЗВО в умовах війни. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина», 2022. № 11(16). С. 58-66. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-11\(16\)-58-66](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-11(16)-58-66)*

4. Ірина Раєвська, Альона Бальоха Розвиток дослідницьких умінь майбутніх учителів початкових класів в умовах дистанційного освітнього процесу. *Acta Paedagogica Volynienses. 2021. Вип. 3. С. 133–138. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.20>*

5. Лазарович Н. Б. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку : методичні рекомендації. Івано-Франківськ, 2021. 90 с.

6. Митник О. Розвиваємо мислення: блоки Дьєнеша. *Дошкільне виховання. 2016. № 10. С. 4-7.*

7. Ясентюк С. Блоки Дьєнеша для логіко-математичного розвитку дітей. *Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. № 5. С. 59-64.*